

Özgürlük ve Güvenlik Hakkı Özelinde Tutuklama ve Tutuklama Süreleri ile Yargıtay'ın Tutuklama Sürelerine İlişkin Bir Kararının AİHS Işığında İncelenmesi

Asst. Prof. Dr. Dilaver NİŞANCI

Uluslararası Fınal Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı
dilaver.nisanci@final.edu.tr
ORCID: 0000-0002-0427-432X.

Özet

Özgürlük ve güvenlik hakkı, temel bir insan hakkı olması nedeniyle ulusal ve uluslararası tüm metinlerde yer almaktadır ki bunların başında da Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gelmektedir. Bu hak Sözleşmenin 5. maddesinde düzenlenmiş olup, yakalama ve tutuklamaya karşı bir güvence sağlamaktadır. Öte yandan tutuklama, ceza muhakemesindeki en ağır koruma tedbiri olup; Ceza Muhakemesi Kanunu'nda şartları ve süreleri ortaya konmaktadır. Tutukluluk sürelerine ilişkin olarak Yargıtay, 2011 yılında vermiş olduğu bir kararda; sürenin hesabında ilk derece mahkemeleri tarafından hüküm verinceye kadar geçen sürenin dikkate alınacağını, hükmün verilmesinden sonra temyizde geçen sürenin hesaba katılmayacağını belirtmiştir ki bu sonucun Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve ulusal mevzuatımız açısından ne derece doğru olduğu hususu bu çalışmanın temel noktasını oluşturmaktadır.

Çalışmada; Ceza Muhakemesi Kanunu bağlamında tutuklama, tutuklama nedenleri ve tutuklama süreleri ana hatlarıyla ortaya konmakta, akabinde Yargıtay'ın 2011 yılında vermiş olduğu bir karar Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi' nin buna yönelik başlıca kararları ışığında incelenmek suretiyle ulusal hukuk ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi uygulaması farklılığı ortaya konmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tutuklama, Tutuklama Süreleri, Ceza Muhakemesi Kanunu, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi.

Investigation of a Decision of the Supreme Court on the Arrest and Detention Periods in Specific to the Right to Freedom and Security and the Periods of Detention in the Light of the ECHR

Abstract

As the right to freedom and security is a fundamental human right, it is included in all national and international texts, the most important of which is the European Convention on Human Rights. This right is regulated in Article 5 of the Convention and provides a guarantee against arrest and detention. On the other hand, arrest is the heaviest protective measure in criminal procedure; the terms and durations are set out in the Code of Criminal Procedure. Regarding the duration of detention, the Supreme Court of Appeals made a decision in 2011; He stated that the time passed until the first instance courts are sentenced will be taken into account in calculating the time, and the time passed in the appeal after the verdict will not be taken into account, which is the basis of this study to what extent this result is correct in terms of the European Convention on Human Rights and our national legislation.

Study; in the context of the code of Criminal Procedure, arrest, imprisonment and arrest revealed that the duration of outlines, and subsequently in 2011, the Supreme Court of Appeals a decision of the European Court of human rights that made the main decisions examined in the light of the European Convention on human rights and in the application of national law and the difference is revealed.

Keywords: Arrest, Periods Of Arrest, Code Of Criminal Procedure, European Convention On Human Rights, European Court Of Human Rights

Giriş

İnsan hakları, insanın içinde bulunduğu somut tehlikelerden kaynaklanan bir özgürlük arayışı ve insanın şeref ve haysiyeti ile özgürlük içinde yaşama isteğidir. Dini, ahlaki ve hukuki boyutları olan insan hakları, siyasetin temelini oluşturur ve aynı zamanda onun sınırlarını çizer. İnsan gerek toplum içerisinde ve gerekse de devletle olan ilişkisinde sürekli olarak özgürlük alanlarını genişletmeye çabalar. Ancak bu çaba insan haklarının kendiliğinden sağlanarak korunmasına yetmez. İnsan haklarının temelini; insancıl, kurumlaşmış ve hukuken bağlayıcı şekillerde, keyfi güce ve devlet ve toplumun tehditlerine karşı koruma çabaları oluşturur.

İnsanın onurlu ve özgürce, bir anlamda “*insan gibi*” yaşamasının temel alındığı hakların başında gelen özgürlük ve güvenlik hakkı, bu anlamda “*tüm özgürlüklerin temeli*” (Gölcüklü, Gözübüyük,

2009: 221) ve “bir temel insan hakkı” olduğu için tüm ulusal ve uluslararası metinlerde yer almaktadır.¹

İnsan haklarına saygılı bir diğer söyleyişle insan hakkı ihlallerinden kaçınan bir devlet, özgürlük ve güvenlik hakkını içeren uluslararası metinlerle bağlanmak ya da ulusal metinlerinde bu hakka yer vermekle yetinemez, uygulamalarıyla da bu hakka gereken önemi verdiğini göstermekle yükümlüdür.

Ülkemiz gerek Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)’ ni, gerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)’ nin yargılama yetkisini kabul etmesi ve gerekse de Anayasa ve Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK)’ na özgürlük ve güvenlik hakkına ilişkin hükümleri koymak suretiyle; söz konusu hakkın teorik esaslarını gerçekleştirmiş ancak ne yazık ki bu hakkın en ağır ihlali olarak kabul edebileceğimiz tutuklama tedbiri açısından ortaya koyduğu pratikler ile de uygulama açısından sınıfta kalmıştır.

Bu çalışmada; özgürlük ve güvenlik hakkı özelinde tutuklama tedbirinin, CMK’ daki düzenlemesi ana hatlarıyla ortaya konmakta, tutuklama sürelerinin kanun yolları aşmasını da içerip içermediğinin tespiti noktasında yoğunlaşmakta ve bu husus, AİHM kararları ve Yargıtay Ceza Genel Kurulu (YCGK)’ nun 2011 yılında vermiş olduğu bir karardan yola çıkılmak suretiyle AİHS ve ulusal hukukumuz açısından irdelenmektedir.

1. Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Tutuklama

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) 5. madde yalnızca yakalama ve tutuklamaya karşı bir güvence sağlamaktadır. Dolayısıyla korunan da hareket özgürlüğüdür.

İnceleme konumuzun dışında olması nedeniyle biz burada yakalamanın yalnızca tanımını vermekle yetineceğiz;

“Yakalama bir kişinin hâkim kararı alınmamış olmasına rağmen, geçici bir süre için özgürlüğünden yoksun bırakılması demektir. Yakalama, adli kontrol, tutuklama, ifade alma, beden muayenesi gibi, kişi özgürlüğünü kısıtlayan koruma tedbirlerindedir. Yakalama anında kişinin AİHS m. 5 ve Anayasa m. 19’dan kaynaklanan insan hakları

¹ Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin 3 ve 9. maddeleri, Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Milletlerarası Sözleşme’nin 9. maddesi, Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Bildirisi’nin 24. maddesi, Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı’nın 6. maddesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 5. maddesi ve 1982 Anayasası’nın 19. maddesi bu konuda örnek olarak ifade olunabilir.

doğar. Şunu unutmamak gerekir ki, kısa süreli durdurmalar yakalama değildir. Kişi 'fiilen denetim altına alındığı için, objektif olarak kendisini serbest hissetmediği an' yakalanmış sayılır" (Yenisey vd., 2017: 84-85).

Tutuklama ise; *"Şüpheli veya sanığın kişi özgürlüğünün hükümden önce, hâkim kararı ile sınırlandırılarak tutukevi adı verilen yere konulmasıdır"*(Öztürk vd., 2020: 291).

Benzer bir tanım da, *"Tutuklama, suç işlediği kuvvetli şüphesinin varlığını gösteren olguların bulunması halinde, şüpheli veya sanığın, kaçmasını veya delilleri karartmasını önlemek amacı ile kişi özgürlüğünün, kesin hükümden önce, hâkim kararı ile kısıtlanmasıdır"*(Yenisey vd., 2017: 125) şeklindedir.

Yargılama sonunda verilmesi muhtemel bir hürriyeti bağlayıcı cezanın yerine getirilebilmesini sağlamaya yönelik geçici nitelikte bir ceza muhakemesi hukuku kurumu olan tutuklama, bir ceza olmayıp koruma tedbiridir; amaç değil araçtır ve hükmedilen cezadan tutukluluk süresi düşülür. Hürriyetten yoksun geçen günlerin cezadan mahsup edilmesi adalet duygusu ile kabul edilmiştir (Yenisey, Nuhoglu, 2020: 363-364).

Tutuklama ceza muhakemesindeki en ağır koruma tedbiri olup, tutuklamaya ilişkin kararın verilebilmesi için, şu koşulların tamamının bir arada bulunması gerekir:

"1. Sanığın suçu işlediğine ilişkin kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olgular bulunmalıdır. Olgudan kasıt, şüphelinin suç fiilini işlediğini gösteren somut vakialardır (olmazsa olmaz kuralı).

2. Kanunda gösterilen tutuklama nedenlerinden biri, somut olayda gerçekleşmiş bulunmalıdır (tutuklama nedeni).

3. Tutuklama son çare olmalıdır.

4. Suç, türü bakımından tutuklama kararı verilemeyen suçlardan olmamalıdır (tutuklama yasağı).

5. Ölçülülük, orantılılık ön şartı gerçekleşmiş olmalıdır.

6. Somut olayda adli kontrolün uygulanamaması gerekir.

7. Muhakeme şartı gerçekleşmiş olmalıdır.

8. Güvence belgesi verilmemiş olmalıdır"(Yenisey vd.,2017: 125-130).

Nitekim 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK)' nun "tutuklama nedenleri" başlığını taşıyan 100. maddesine göre tutuklama kararı verilebilmesi için;

1. Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut deliller ve
2. Bir tutuklama nedeni bulunmalıdır.

Kanun, tutuklama kararı verilebilmesi için bu iki koşulun bir arada bulunmasını aramakta ve ayrıca "işin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez" demek suretiyle "ölçülülük" kavramının önemini vurgulamaktadır.

100. madde bir sonraki fıkrasında (100/2) kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olgularla birlikte bulunmak kaydıyla bazı hallerin tutuklama nedeni olarak var sayılabileceğini öngörmektedir.²

Diğer taraftan maddenin 3. fıkrasında bazı suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığının tutuklama nedeni sayılabileceği ortaya konmaktadır ki, uygulamada bunlar "katalog suçlar" olarak adlandırılmaktadır.³

² "a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma, hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa".

³ "a) 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

1. Soykırım ve insanlığa karşı suçlar,

2. Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti,

3. Kasten öldürme,

4. Silahla işlenmiş kasten yaralama ve neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış kasten yaralama,

5. İşkence,

6. Cinsel saldırı (Cinsel davranışlarla bir kimsenin vücut dokunulmazlığını ihlal hali hariç),

7. Çocukların cinsel istismarı,

8. Hırsızlık ve yağma,

9. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti,

10. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (Suç işlemek amacıyla kurulmuş olan örgüte üye olma, örgüt içindeki hiyerarşik yapıya dâhil olmamakla birlikte, örgüte bilerek ve isteyerek yardım etme ve örgütün veya amacının propagandasını yapma durumu hariç),

11. Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar,

12. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar,

b) 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan silah kaçakçılığı suçları,

c) 4389 sayılı Bankalar Kanununun 22 nci maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkralarında tanımlanan zimmet suçu.

d) 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar.

e) 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 ve 74 üncü maddelerinde tanımlanan suçlar.

f) 6831 sayılı Orman Kanununun 110 uncu maddesinin dört ve beşinci fıkralarında tanımlanan kasten orman yakma suçları.

g) 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 33 üncü maddesinde sayılan suçlar,

h) 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 7 nci maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen suçlar".

Sayılan bu suçların işlenmesi hususundaki kuvvetli şüphenin tutuklama kararı için tek başına yeterli olmadığı, şüphenin varlığını gösteren olguların da bulunması gerektiği unutulmamalıdır.⁴ Şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilmesi için “*delillere dayanan kuvvetli şüphe*”nin⁵ temel şart olarak aranmasının sebebi, yargılama makamının, kişinin suçu kesin hükümle sabit olmadan önce hürriyetini en ağır şekilde kısıtlayan tutuklama kararını keyfi olarak vermemesini sağlamaktır.

CMK 100/3. madde hükmü, kanuni bir karine içermektedir. Bu karine, tutuklama nedenlerinin varsayılabilesine ilişkindir. Listedeki suçlarla ilgili yürütülen bir soruşturma veya kovuşturmada, tutuklama kararı verebilmek için yargılama makamı, tutuklamanın birinci şartı olan kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguları tespit etmek zorundadır. Bir başka deyişle, soruşturma veya kovuşturmanın konusunun 100/3. maddede sayılan suçlardan olması, kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların aranmayacağı anlamına gelmez. Kanuni karine bu şartı kapsamamaktadır (Feyzioğlu). Katalogda yer alan suçlardan dolayı yürütülen bir soruşturma veya kovuşturmada yargılama makamı, şüpheli veya sanığın kaçacağı şüphesini uyandıran somut olguları ya da delilleri karartacağına dair somut davranışları gerekçeli kararında göstermek zorunda değildir. Ancak mutlaka, şüpheli veya sanığın suçu işlediğine dair kuvvetli şüphe oluşturan olguları açıklamakla yükümlüdür.⁶ Yargılama makamı söz konusu suç, katalogda yer alsa dahi, şüpheli veya sanığın kaçmayacağı ya da delilleri karartmayacağı sonucuna ulaşarak ve bu sonucu da gerekçelendirerek tutuklama talebini reddedebilir (Feyzioğlu). Zira asıl olan kişinin hakkında verilecek hükmün kesinleşmesine kadar suçsuz olduğu ve tutuklamanın geçici bir önlem

---

⁴ Nitekim Şen, tutuklama tedbirinin sık ve uzun süreli uygulanmasından vazgeçilerek, adli kontrol tedbirinin yaygınlaştırılmasına yönelik olarak “*CMK m.100/3’de yer alan ve ‘katalog suç’ adı ile bilinen, bazı suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde tutuklama nedeninin var sayılabileceğine dair hükmün yürürlükten kalkması veya bu suçlar yönünden adaletten kaçma veya delil karartma ihtimalini gösteren yeterli somut şüphenin aranması gerektiğinin madde metninde belirtilmesi*” ni önermektedir. Şen, Ersan, “Tutuklama Tedbiri Önerisi”, <http://t24.com.tr/yazi/tutuklama-tedbiri-onerisi/5121> (29.11.2020).

⁵ “*Kuvvetli şüphe, yapılacak yargılama neticesinde şüpheli veya sanığın mahkum olma ihtimalinin kuvvetle muhtemel olmasıdır. Somut delillerin olayı aydınlatma açısından kesinlik boyutuna yaklaşmasıdır*”. Özbek, Veli Özer / Doğan, Koray / Bacaksız, Pınar (2020) Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 258.

⁶ “*Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu husustaki bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda;*

a) *Kuvvetli suç şüphesini,*

b) *Tutuklama nedenlerinin varlığını,*

c) *Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu,*

gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir. Kararın içeriği şüpheli veya sanığa sözlü olarak bildirilir, ayrıca bir örneği yazılmak suretiyle kendilerine verilir ve bu husus kararda belirtilir”(CMK m. 101/2).

olup, yargılamanın tutuksuz yapılmasıdır.⁷ Tutuklama kararı şüpheli/sanığın hükümlülüğüne karar verilmemesi ya da beraati halinde giderilmesi olanaksız zararlara yol açabilir. Bu nedenle tutuklama son çare olmalıdır.

2. Tutuklama Süreleri

AİHS' in kişi özgürlüğüne verdiği önemin bir göstergesi, tutukluluk sürelerinin uzamasına karşı 5. maddesinde getirdiği güvencedir. Sözleşme m. 5/3 tutuklu sanığa makul süre içerisinde yargılanma veya yargılama devam ederken salıverilme güvencesi tanımaktadır. Bir kişinin Sözleşme m. 5/1.c uyarınca makul şüphe üzerine tutuklanmış olması, bu kişinin muhakemenin sonuna kadar tutuklu kalmasını gerektirmez. Tutuklularla ilgili işlemler gecikmeye neden olmayacak şekilde yürütülmeli ve eğer bir yargılama makul süreyi aşıyorsa yargılama tutuksuz olarak devam etmeli ve tutukluluk süresi hiçbir şekilde makul süreyi aşmamalıdır.

Ülkemizde halen mevcut düzenlemeye göre, *“ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işlerde tutukluluk süresi en çok bir yıl olup, bu süre zorunlu hallerde gerekçeleri gösterilerek altı ay daha uzatılabilir”* (CMK m.102/1). O halde ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen hallerde tutuklama süresi, uzatmalar dâhil toplam 1 yıl 6 ayı geçemez.

“Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde ise tutukluluk süresi en çok iki yıl olup, bu süre zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek üç yıl daha uzatılabilir” (CMK m. 102/2). Burada uzatma süresinin toplamının üç yılı geçemeyeceği öngörüldüğünden, tutuklama süresi, iki yıllık temel süre ile birlikte 5 yıldan fazla olamayacaktır.⁸

Öte yandan kanun koyucu örgütlü suçlarda tutukluluk sürelerinin daha uzun olmasını istemiş ve CMK 102/2 son cümlesi ile *“5237 sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar⁹ ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlarda beş yılı geçemez”* hükmünü

⁷ *“Bir suç sebebiyle yürütülen soruşturmada, 100 üncü maddede belirtilen tutuklama sebeplerinin varlığı halinde, şüphelinin tutuklanması yerine adli kontrol altına alınmasına karar verilebilir”*(CMK m.109/1).

⁸ Ağır cezalı suçlardaki iki yıllık tutukluluk süresinin uzatmalarla beraber 5 yıla çıkabilmesine yönelik olarak, *“5 yıllık süre AİHS'nin 5. maddesinde gösterilen makul süreyi aşar niteliktedir. Bu nedenle maddeyi maksada uygun bir şekilde yorumlamalı ve 'sürenin uzatma ile birlikte 3 yılı geçemeyeceği' anlamını vermeye çalışmalıdır”* (Kunter, Nurullah / Yenisey, Feridun / Nuhoğlu, Ayşe (2010) Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Baskı, İstanbul, Beta, s. 955) şeklindeki düşüncenin, CMK m. 102' nin açık hükmü karşısında bir temenniden ötesine geçmeyeceği düşüncesindeyiz.

⁹ Millete ve Devlete Karşı Suçlar başlığını taşıyan dördüncü kısmın dördüncü bölümü, Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar; beşinci bölümü, Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar; altıncı bölümü, Milli Savunmaya Karşı Suçlar ve yedinci bölümü de Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk başlığını taşımaktadır.

getirmiştir. Madde mucibince bu kapsama giren suçlarda tutuklama süresi toplam 7 yıla kadar çıkarılabilecektir.

3. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun Tutukluluk Sürelerine İlişkin Vermiş Olduğu Bir Karar ve Bu Kararın AİHM Pratikleri Işığında Değerlendirilmesi

Buraya kadar anlatılanlardan görülebileceği üzere CMK' da azami tutukluluk süresi söz konusudur.¹⁰ Ancak Kanundaki azami süre hesap edilirken, davanın ilk derece mahkemesi önünde görülürken geçen süre mi dikkate alınacaktır, yoksa hüküm kesinleşene kadar geçen süre buna dâhil edilecek midir?

Tutukluluk sürelerine ilişkin CMK'nın 102. maddesi 31.12.2010 tarihi itibarıyla yürürlüğe girdikten¹¹ sonra Yargıtay Ceza Genel Kurulu 12.4.2011 tarihli bir kararında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına da gönderme yapmak suretiyle, tutukluluk sürelerinin hesabında yerel mahkeme tarafından hüküm verilinceye kadar geçen sürenin dikkate alınacağını, buna karşılık hükmün verilmesinden sonra tutuklu sanığın hükmen tutuklu hale gelmesi nedeniyle temyizde geçen sürenin hesaba katılmayacağını belirtmiştir. Karar bir kısım Kurul üyelerinin karşı görüşüyle alınmıştır.

YCGK' nın 11.4.2011 tarih ve 2011/1-51 E., 2011/42 K. sayılı ilamının tutuklama ile ilgili değerlendirme yapılan kısmında;

“..... Ancak anılan maddede belirtilen tutukluluk sürelerinin hesabında yerel mahkeme tarafından hüküm verilinceye kadar geçen süre dikkate alınmalı, buna karşın yerel mahkeme tarafından hükmün verilmesinden sonra tutuklu sanığın hükmen tutuklu hale gelmesi nedeniyle temyizde geçen süre hesaba katılmamalıdır. Zira hakkında mahkûmiyet hükmü kurulmakla sanığın atılı suçu işlediği yerel mahkeme tarafından sabit görülmekte ve bu aşamadan sonra tutukluluğun dayanağı mahkûmiyet hükmü olmaktadır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de AİHS'in 5.

¹⁰ “Azami sürelerin ortaya konmasının nedeni, makul süre kavramının belirsizliğidir. Bu sürelerin tutukluluktaki makul sürelerin azami sınırı olduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Şüphesiz ki söz konusu makul süreye, azami süre dolmadan da ulaşılabilir. Diğer taraftan Kanundaki azami sürenin dolmasıyla birlikte, tutukluluk hali kendiliğinden son bulur. Dolayısıyla, yargılama makamının azami sürenin dolduğuna ilişkin kararı kurucu değil, yalnızca durumu tespit edicidir. Yani, bu durumda yargılama makamının tahliye kararı vermek konusunda herhangi bir takdir yetkisi yoktur; süre dolduğunda bu hususun tespit edilmesi ve buna bağlı olarak tahliye kararı verilmesi zorunludur”. Feyzioğlu, Metin / Okuyucu Ergün, Güneş (2010) “Türk Hukukunda Tutuklulukta Azami Süre”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 59/1, s. 40, 55-56.

¹¹ 5739 sayılı Kanun m. 6 (1 Mart 2008 tarih ve 26803 sayılı RG).

maddesinin uygulamasına ilişkin olarak verdiği kararlarda tutuklulukla ilgili makul sürenin hesabında, ilk derece mahkemesinin mahkûmiyet hükmünden sonra geçen süreyi dikkate almamaktadır.

Somut olayda, 22.04.2005 tarihinde tutuklanan sanık D. K.'nın Ceza Genel Kurulundaki inceleme tarihi itibarıyla CYY'nın 102/2. maddesinde belirtilen beş yıllık tutukluluk süresinin dolduğu ve bu nedenle tahliyesine karar verilmesi gerektiği ileri sürülebilecek ise de, yerel mahkemenin hüküm tarihi olan 22.03.2010 tarihinde henüz beş yıllık sürenin dolmamış bulunması ve temyiz aşamasında geçen sürenin maddede yazılı azami tutukluluk süresinin hesabında dikkate alınmayacak olması nedeniyle, yasal olarak tahliyesine karar verme zorunluluğu bulunmamaktadır.

Bu itibarla, hakkındaki hükmün aleyhe bozulmuş olması da göz önüne alındığında sanık D. K.'nin tutukluluk halinin devamına karar verilmelidir”

denilmiştir.

Karar çeşitli açılardan eleştirilmiş ve bir kısım Genel Kurul Üyesi bu karara muhalif görüşte olduklarını beyan etmişlerdir. Karara yazılan karşı oylar değerlendirildiğinde temel olarak kovuşturma aşamasının temyiz aşamasını da kapsadığı ve AİHM içtihatlarının temel hak ve özgürlüklerin daraltılması bakımından ülkemizde uygulanamayacağı esasına dayandığı anlaşılmaktadır (Balcı, 2011: 41).

AİHM, tutuklulukta geçen sürenin makul olup olmadığını değerlendiren kararlarında, sadece ilk derece yargılaması sırasında tutuklu geçirilen süreyi dikkate almakta; öte yandan, temyiz aşamasında tutuklu geçirilen süreyi, hesaba katmamaktadır. AİHM, ilk derece mahkemesi tarafından hakkında mahkûmiyet hükmü verilen kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılmasını, hüküm temyiz edilmiş olsa bile AİHS' in 5/1.a bendi¹² kapsamında değerlendirmekte ve bu andan itibaren kişiyi bir anlamda hükümlü saymaktadır (Özen vd., 2010: 184).

---

¹² “Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir. Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

a) Kişinin, yetkili bir mahkeme tarafından verilmiş mahkûmiyet kararı sonrasında yasaya uygun olarak tutulması” (AİHS m. 5/1.a).

“İncelenmesi gereken bir diğere konu, madde 5/3¹³ kapsamında tutukluluk süresinin sonunun mahkûmiyet kararının kesinleştiği gün mü yoksa sadece ilk derece mahkemesi tarafından bile olsa cezanın verildiği gün mü olduğudur.

Mahkeme ikinci görüşü benimsemektedir.

Kesin olarak söylenebilecek olan husus, ilk derece mahkemesi tarafından hakkında hüküm verilen bir kişinin, o ana kadar tutuklanmış olsun ya da olmasın, “mahkûmiyet sonrası” özgürlükten mahrum bırakılmaya izin veren madde 5/1.a’ da öngörülen durumda olduğudur. Haklarında ilk derece mahkemesinde hüküm verilmiş fakat tutuklu olmayan sanıkların duruşmaya geldiklerinde tutuklanmalarını kapsam dışı bırakacağı için, bu son ibare, sadece kesinleşmiş mahkûmiyet kararı ile sınırlı olacak şekilde yorumlanamaz. Günümüzde bu tür bir uygulama pek çok taraf ülkede mevcuttur ve bu ülkelerin söz konusu maddeyi inkâr ettiklerine inanmak mümkün değildir. Ayrıca, temyiz veya itiraz aşamasında tutuklanan bir kişinin, madde 6’ya uygun olarak yapılan bir yargılama ile hükme bağlanmış olan suçluluk durumunu göz ardı etmek de mümkün değildir. Bu bakımdan, hüküm sonrası tutukluluğun bu hükme istinaden mi yoksa Federal Almanya’da da olduğu gibi, tutukluluk halini onaylayan ayrı bir özel karara istinaden mi devam ettiğinin önemi yoktur. Temyiz aşamasındaki gecikme nedeniyle, mahkûmiyet kararı sonrası tutukluluk halinin uzunluğundan şikâyetçi olmak için gerekçesi bulunan bir kişi, madde 5/3’ten yararlanamasa bile madde 6/1’de¹⁴ düzenlenen ‘makul süre’ ye uyulmadığı gerekçesiyle şikâyette bulunabilir”.¹⁵

Buna karşın AİHM, tutukluluk süresinin makul olup olmadığını incelerken, temyiz aşamasında tutuklulukta geçen süreyi hesaba katmamakla birlikte; tutuklamaya ve tutuklamanın devamına

¹³ “İşbu maddenin 1.c fıkrasında öngörülen koşullar uyarınca yakalanan veya tutulan herkesin derhal bir yargıç veya yasayla adli görev yapmaya yetkili kılınmış sair bir kamu görevlisinin önüne çıkarılması zorunlu olup, bu kişi makul bir süre içinde yargılanma ya da yargılama süresince serbest bırakılma hakkına sahiptir. Salıverilme, ilgilinin duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak bir teminat şartına bağlanabilir” (AİHS m. 5/3).

¹⁴ “Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar aleni olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veyahut, aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir”(AİHS m. 6/1).

¹⁵ AİHM, Wemhoff / Almanya kararı, 27.6.1968.

karar vermek için gerekli şartların bulunup bulunmadığını incelerken temyiz aşamasındaki tutukluluk durumunu göz önüne almaktadır.¹⁶ Diğer yandan Mahkemeye göre, temyiz aşamasında uzun süre tutuklu kalan kişilerin durumunun, makul sürede yargılanma ilkesinin ihlal edilip edilmediği açısından incelenebileceği konusunda hiçbir tereddüt bulunmamaktadır. Nitekim Mahkeme, makul sürede yargılanma ilkesinin ihlal edilip edilmediğini belirlerken, temyiz aşamasında geçen süreyi de dikkate almaktadır (Özen vd., 2010: 184).

AİHM' in tutuklulukta makul sürenin aşılmaması hususunu, sanığın ilk derece mahkemesi önünde yargılanırken tutuklu kaldığı süre ile sınırlı olarak değerlendirmesi, "hükümlü" kavramına verdiği anlamdan kaynaklanmaktadır (Özen vd., 2010: 185). 5271 sayılı CMK' nın 2/1.b maddesine göre "Kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar, suç şüphesi altında bulunan kişi" sanık olarak tanımlanmaktadır. Yine aynı maddede "İddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evre" de kovuşturma olarak ifade olunmaktadır (CMK m.2/1.f).

Kovuşturma, Kanunda bu şekilde tanımlanmış olmakla birlikte doktrinde farklı şekillerde tanımlanmaktadır: Şahin/Göktürk'e göre "ilk derece yargılamasının sona ermesi dar anlamda kovuşturma, olağan kanun yollarının tüketilmesi aşamasını da kapsayan kovuşturma ise geniş anlamda kovuşturmadır (Şahin, Göktürk, 2020:41). Özbek/Doğan/Bacaksız ise "İddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreye kovuşturma evresi adı verilir" (Özbek vd., 2020: 524) demek suretiyle CMK ile aynı tanımda birleşmektedirler.

YCGK yukarıda yer verdiğimiz kararında, "Ancak anılan maddede belirtilen tutukluluk sürelerinin hesabında yerel mahkeme tarafından hüküm verilmeye kadar geçen süre dikkate alınmalı, buna karşın yerel mahkeme tarafından hükmün verilmesinden sonra tutuklu sanığın hükmen tutuklu hale gelmesi nedeniyle temyizde geçen süre hesaba katılmamalıdır" demek suretiyle, kovuşturmayı dar anlamda yorumladığını ortaya koymaktadır (Balcı, 2011: 41).

---

¹⁶ "Bununla beraber, zaman geçtikçe başlangıçtaki mahkûmiyet hükmü ile sonraki hürriyetten mahrum bırakmalar arasındaki bağlantı giderek zayıflar. (a) bendinde aranan nedensel bağ, bir salıverme veya yeniden tutuklama kararının (mahkeme tarafından verilen) baştaki kararın amaçlarına uygun olmayan gerekçelere veya söz konusu amaçlar açısından makul olmayan bir değerlendirmeye dayandığı bir duruma gelindiğinde, kesilebilir. Böyle durumlarda, başlangıçta hukuka uygun olan bir tutuklama, keyfi bir hürriyetten yoksun bırakmaya dönüşecek ve dolayısıyla 5. maddeye aykırı olacaktır." AİHM, M / Almanya kararı, 17.12.2009. Özen / Güngör /Okuyucu Ergün, s. 184.

Kanaatimizce CMK m. 2/1.f, kovuşturma kavramını son derece açık bir biçimde tanımlamıştır ki, bu tanım içerisine kanun yollarını sokmamak mümkün değildir. Dolayısıyla kovuşturma, temyiz inceleme aşamasını da kapsamaktadır.

Nitekim Kunter/Yenisey/Nuhoğlu “*Kanun yolu muhakemesi de kovuşturmanın bir parçası sayılmak gerekir, zira kesin hüküm kanun yollarının tüketilmesinden sonra ortaya çıkacaktır*”(Kunter vd., 2010: 23), Hakeri/Ünver “*Soruşturma evresinin bitmesiyle beraber, iddianamenin de kabulüyle kovuşturma evresi başlamakta ve kanun yolları da bu evreye dâhil olmaktadır*” (Hakeri, Ünver, 2012: 256) ve Centel/Zafer de “*Ceza Muhakemesi Yasası ile kanun yolu aşaması da kovuşturma evresine dâhil edilerek kovuşturma kavramı genişletilmiştir*” (Centel, Zafer, 2015: 421) demek suretiyle, kovuşturmanın kanun yolları aşamasını da içine alan bir evre olduğu şeklindeki kanaatimizi paylaşmaktadırlar.

Görüleceği üzere CMK’ ya göre, “*Hükümün kesinleşmesine kadar geçen evreyi ifade eden kovuşturma boyunca suç şüphesi altında bulunan kişiye sanık denmektedir*”. Bir başka deyişle ilk derece mahkemesi tarafından mahkûmiyet kararı verilmiş olması, hüküm kesinleşmediği sürece sanık sıfatını sona erdirmemektedir. Dolayısıyla kovuşturma sona ermeden sanık hakkında verilen mahkûmiyet kararının infazına başlanması söz konusu olamaz (Özen vd., 2010: 185) Nitekim 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (CGTİHK)’un 4. maddesi ile bu husus, “*Mahkûmiyet hükümleri kesinleşmedikçe infaz olunamaz*”¹⁷ şeklinde açıkça ifade olunmaktadır. Bunun sonucu olarak; ilk derece mahkemesince mahkûm edilmiş olsa da, mahkûmiyet hükmü kesinleşmediği sürece, cezalandırmak suretiyle kişiyi özgürlüğünden yoksun bırakmak mümkün değildir. Temyiz aşamasında serbest olması uygun görülmeyen bir sanığın, ancak tutuklanmasına veya CMK 102. maddedeki azami tutukluluk süreleri aşılmamak kaydıyla tutukluluğunun devam etmesine karar verilerek özgürlüğüne engel olunabilir. Bu süreç ise bütünüyle, CMK’ nın tutuklamayı düzenleyen hükümlerine tabidir (Özen vd., 2010: 185).¹⁸

¹⁷ 5275 sayılı Kanun (29 Aralık 2004 tarih ve 25685 sayılı RG).

¹⁸ Buna karşın Dönmez, “*Adalet Bakanlığınca 22.01.2007 tarihli 45/1 nolu ‘Ceza İnfaz Kurumlarının Tahsisi, Nakil İşlemleri ve Diğer Hükümler’ konulu genelgesi incelendiğinde de görüleceği üzere, hakkında ilk derece mahkemelerince mahkûmiyet hükmü kurulan fakat cezaları henüz kesinleşmeyen sanıklarla ilgili olarak ‘hükümözlü’ kavramına yer verildiği, genelgenin hükümözlülerle ilgili kısımları incelendiğinde ise hakkında henüz karar verilmemiş ve yargılamaları tutuklu olarak sürdürülen sanıklara göre daha sıkı infaz rejimine tabi oldukları görülmektedir. Bu uygulamanın CMK’ nın 223/1. maddesindeki ilk derece mahkemesince verilen kararın hüküm olduğuna ilişkin düzenlemeye dayandığı açıktır. Genelge ile yukarıdaki açıklamalar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, hakkında ilk derece mahkemelerince mahkûmiyet hükmü kurulmuş ancak hükümlülükleri kesinleşmemiş kişilerin tutuklu olarak yargılaması süren diğer şahıslardan farklı bir statüye tabi oldukları, bu nedenle*

Kolaylıkla anlaşılacağı üzere Sözleşme'nin 5/1.a kapsamındaki hükümlülük ile iç hukukumuzda hükümlülük kavramları birbiriyle örtüşmemektedir. Hukukumuz açısından “*İlk derece mahkemesince verilen mahkûmiyet kararının temyiz edilmiş olması, kararın kesinleşmesini önler*”. Yine “*Bu durumdaki kişiyi hükümlü olarak kabul etmek mümkün değildir*”. Bu sebeplerle, hakkında verilen mahkûmiyet hükmü kesinleşmemiş bulunan sanığın sanki cezasının infazına başlanmışçasına, temyiz aşamasındaki tutukluluk süresinin toplam tutukluluk süresinden düşülmesi kabul edilemez. Aksi halde, ülkemizde zaten peşin bir ceza olarak uygulanan tutuklama, hukuken gerçekten peşin bir cezaya dönüşmüş olacaktır. Kanun yolu incelemesinin yıllarca devam edebileceği düşünüldüğünde bu yöndeki bir uygulamanın neden olabileceği ağır hak ihlalleri de çok daha iyi anlaşılacaktır (Özen vd., 2010: 186).¹⁹

Diğer taraftan, AİHM tutuklulukta makul süreye ilişkin tespitlerde bulunurken taraf devletler bakımından asgari bir standart belirlemektedir. Üye ülkeler iç hukuklarında özgürlükler lehine düzenleme getirmişse, bu durumda Sözleşme ve AİHM kararının değil, iç hukuktaki lehe düzenlemenin uygulanması gerekir.²⁰ Sözleşmenin bu niteliği, Tezcan/Erdem/Sancakdar/Önok tarafından, “*AİHS devletler için güvence sistemi bakımından minimum (asgari), sınırlama sistemi bakımından maksimum (azami) standart oluşturur. Yani, ulusal mevzuat ile AİHS’ de öngörülen özgürlüklerden daha azı tanınmaz; yine AİHS’ de öngörülen kısıtlama sebeplerinin de ötesine*

---

hükümözlü statüsüne geçmiş sanıklar hakkında Yargıtay da geçen inceleme süresinin CMK 102 kapsamında tutukluluk olarak değerlendirilemeyeceği anlaşılmaktadır. Ayrıca Anayasa'nın 19, CMK 223/1 maddeleri ve Türk İnfaz Hukukundaki uygulamanın da AİHS' in 5/1.a maddesindeki düzenlemeyle örtüştüğü görülmektedir” demek suretiyle Adalet Bakanlığı tarafından yayınlanan bir genelge ile CMK'nın ‘Duruşmanın sona ermesi ve hüküm’ başlıklı 223. maddesini bağlantılamakta, Yargıtay aşamasındaki tutukluluğun 102. madde kapsamında tutukluluk olarak değerlendirilemeyeceğini söylemektedir (Dönmez, Halit (2010) “CMK 102 deki Tutukluluk Süresiyle İlgili Değerlendirme”, Ankara Barosu Dergisi, S. 2010/4, s. 195). Kanaatimizce bu düşünce tarzı, CMK 2. maddede ifade olunan “*sanık*” ve “*kovuşturma*” tanımlarına uygun değildir.

¹⁹ *Kararın kesinleştirilememesi nedeniyle sanıkların tahliye edilmesi halinde suç işlemeyi alışkanlık haline getirmiş ve serbest bırakıldığı takdirde tekrar suç işleyeceği neredeyse tartışmasız olan kişilerin, örneğin kamu düzenini ve güvenliğini bozan (müteselsil sahtecilik, dolandırıcılık hırsızlık, yağma ve seri adam öldürme vs.) suçları işlemeyi alışkanlık haline getirmiş ve bir mahkûmiyet kararıyla da suçları sabitlenmiş kişilerin tekrar toplum içerisine salıverilmesi kamu düzeninin ve toplum güvenliğinin bozulmasına sebebiyet vermek olur ki, böyle bir uygulama hukuk devleti anlayışı ile de açıklanamaz”* diyen (Dönmez, s. 197), Dönmez’ in bu yaklaşımı, insan hakları hukukunun en temel ilkelerinden birisi olan ‘masumiyet karinesi’ ile bağdaşmamaktadır. Zira Anayasa’nın 38/4 ve AİHS’ in 6/2. maddelerinde güvence altına alınan bu karineye göre ‘hiç kimse suçlu olduğu kesin hükümle sabit olana kadar suçlu kabul edilemez’.

²⁰ “*Bu Sözleşme hükümlerinden hiçbiri, herhangi bir Yüksek Sözleşmeci Taraf’ın yasalarına ve onun taraf olduğu başka bir Sözleşme uyarınca tanınmış olabilecek insan hakları ve temel özgürlükleri sınırlayacak veya onları ihlal edecek biçimde yorumlanamaz*” (AİHS m. 53).

geçen sınırlamalara gidilemez” (Tezcan vd., 2014: 337) denilmek suretiyle çok özlü bir şekilde formüle edilmiştir.

AİHS’ in insan hakları ve temel özgürlüklerine ilişkin olarak asgari standartları ortaya koyduğu, taraf devletlerce bunun ötesinde tanınabilecek hakların Sözleşmeye aykırılık oluşturmayacağı gibi, esasen istenenin de bu olduğu, zamanla koruma sınırlarının genişletilmesinin amaçlandığı, Sözleşme’nin “Başlangıç” bölümünden de anlaşılabilir:

“Aşağıda imzası bulunan Avrupa Konseyi üyesi hükümetler, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Tarafından 10 Aralık 1948’de ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirisi’ni, bu Bildiri’nin, metninde açıklanan hakların her yerde ve etkin olarak tanınmasını ve uygulanmasını sağlamayı hedef aldığını, ...Avrupa devletlerinin hükümetleri sıfatıyla, Evrensel Bildiri’de yer alan bazı hakların ortak güvenceye bağlanmasını sağlama yolunda ilk adımları atmayı kararlaştırarak, aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır: ...”

1982 Anayasasının 90/son maddesinde yer alan “*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır*” şeklindeki düzenleme de bu hususu teyit etmektedir. Eğer iç hukukta hak ve özgürlükle ilgili olarak hakkın yararlanıcısı için Sözleşme’ye oranla daha lehe düzenleme varsa, iç hukukun öne çıkarılması gerekir. Zira insan hakları koridorunun geniş tutulması Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği hukukunun hedefleri arasındadır. Bu nedenle tutuklulukta makul süreye ilişkin olarak Sözleşmeye nazaran sanığın daha lehine düzenlemeler içeren Türk hukukundaki düzenlemelerin uygulanması gerekir.

Sonuç

Uzun tutukluluk süreleri, ülkemizle ilgili birçok AİHM kararında, AİHS’in kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkını güvenceye alan 5. maddesinin ihlal edildiği tespitine ve başvurulara tazminat ödenmesine sebep olmaktadır. Bu kararlarda AİHM, ulusal mahkemelerin tutukluluk halinin devamına ilişkin kararlarında sadece, “*isnat edilen ‘suçların niteliği’ ve ‘delil durumu’ gibi, matbu*

olmasa da aşığı yukarı hep aynı ifadelere yer verilerek hiç bir açıklama getirilmemiş olmasının, yeterli gerekçe sayılamayacağını”²¹ tespit etmiştir. Diğer taraftan ülkemizde “saniğın tutuklu kaldığı süre gözetilerek, yargılandığı ceza miktarı hesaplanarak tutukluluk süresine karar verildiği”²² ifade olunmuş ayrıca “tutuklama kararlarına itirazın etkili bir başvuru yolu olmadığı, mahkemelerin ülkeden ayrılma yasağı veya kefaletle tahliye gibi önleyici tedbirlerin uygulanması konusunu hiç bir zaman göz önünde bulundurmadıkları da eleştiri konusu olmuş, bir üst mahkemeye itiraz yolu da başarı olasılığı çok düşük bir yöntem olarak nitelendirilmiştir”.²³

Uzun süreli tutukluluğun masumiyet karinesinin ihlali olduğu aşikârdır. AİHM kararlarında da suçun türü ne olursa olsun, masumiyet karinesini ihlal etmeyecek bir süre tutuklu kalınması gerektiği belirtilmektedir. Oysa ki ülkemiz kanun koyucusu, uzun süren çok sanıklı ve örgüt içerikli davalarda bütün standartları zorlayarak sanıkların tutukluluk durumlarının sürdürülmesini amaçlayan istisnai düzenlemeler getirmiş, adeta tutuklamayı bir erken infaza dönüştürmüştür. Davaların kısa sürede, ancak adalet duygusunu da tatmin edecek şekilde bitirilmesini, uzayan davalarda da başta yurtdışına çıkış yasağı olmak üzere kaçmayı önleyici tedbirleri uygulayarak tutuksuz yargılanmayı hedefleyen tedbirlere ağırlık vermek yerine, tutuklu sanıkları el altında bulundurmanın çarelerini aramak, ne yazık ki önümüzdeki yıllarda AİHM tarafından ülkemiz adına çok daha fazla sayıda ihlal kararı verilmesine neden olacaktır.

Buna karşın; tutuklu sanıkların yargılandığı davaların gecikmeksizin görülmesini isteme hakkı, dava konusu olayların tam olarak aydınlatılmasını engellememelidir. Zira amaç her ne pahasına olursa olsun ceza yargılamasının hızla sonuçlandırılması değildir ve olamaz da.

Çok önemli bir diğer husus ise; AİHM’ in tutuklulukta makul süre ile ilgili olarak ilk derece mahkemesinden verilen karara kadar olan süreyi dikkate alan uygulaması ulusal hukukumuz açısından uygulanabilir değildir. CMK’ nın açıkça tanımladığı bir kavrama, Wemhoff kararı başta olmak üzere AİHM’ in bazı kararlarını örnek göstermek suretiyle²⁴ farklı anlamlar yüklenmeye çalışılması tutukluluk sürelerinin uzaması sonucunu doğurmaktadır. Hukukumuzda tutukluluğu sınırlayan, bir diğer deyişle kişi özgürlüğünü genişleten bir düzenleme yapılmış olduğundan; gerek

²¹ AİHM, Mansur / Türkiye kararı, 8.6.1995.

²² AİHM, Yağcı ve Sargın / Türkiye kararı, 8.6.1995.

²³ AİHM, Neyrullah Getiren / Türkiye kararı, 22.7.2008.

²⁴ AİHM, Wemhoff / Almanya kararı, 27.6.1968; Engin / Türkiye kararı, 13.10.2009; Cahit Solmaz / Türkiye kararı, 14.6.2007 vb.

AIHS' in "Başlangıç" bölümü ve 53. maddesi, gerekse de Anayasanın 90/son maddesi gereğince bu düzenlemenin dikkate alınması gerekmektedir. Yukarıda yer verilen YCGK' da varılan sonuç CMK' ya aykırı olduğu gibi, sanığa kanunla getirilen bir güvence olan tutukluluk sürelerinin, yorumla uzatılması, Anayasa ve AIHS' de teminat altına alınan kişi güvenliğini de ihlal eder niteliktedir.

Unutulmaması gereken odur ki; tutuklama, Ceza Muhakemesi Hukukumuz açısından en ağır koruma tedbidir. Bu ağır koruma tedbiri temel bir insan hakkı olan özgürlük ve güvenlik hakkını kısıtlarken, masumiyet karinesi akıldan çıkarılmamalıdır. Esas olan, yargılamanın tutuksuz gerçekleştirilmesi ve tutuklamanın son çare olarak düşünülmesidir.

Kaynakça

BALCI, M., 2011. "Tutukluluk Süreleri ve Temyiz Aşaması", İstanbul Barosu Dergisi, 85(6), ss. 34-45.

CENTEL, N., ZAFER, H., 2015. Ceza Muhakemesi Hukuku El Kitabı, 4. Baskı, Beta, İstanbul.

DÖNMEZ, H., 2010. "CMK 102 deki Tutukluluk Süresiyle İlgili Değerlendirme", Ankara Barosu Dergisi, 2010(4), ss. 189-198.

FEYZİOĞLU, M. "Tutuklamaya Dair Uygulamada Görülen Sorunlar, Tesbitler, Değerlendirmeler", <http://www.feyzioglu.av.tr/yayin/tutuklamaya-dair-uygulamada-gorulen-sorunlar.html> (21.12.2020).

FEYZİOĞLU, M., OKUYUCU ERGÜN, G., 2010. "Türk Hukukunda Tutuklulukta Azami Süre", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 59(1), ss. 35-59.

GÖLCÜKLÜ, F., GÖZÜBÜYÜK, A. Ş., 2009. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, 8. Baskı, Turhan, Ankara.

HAKERİ, H., ÜNVER, Y., 2012. Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler, 7. Baskı, Adalet, Ankara.

KUNTER, N., YENİSEY, F., NUHOĞLU, A., 2010. Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Baskı, Beta, İstanbul.

ÖZEN, M., GÜNGÖR, D., OKUYUCU ERGÜN, G., 2010. “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Türk Hukukunda Azami Tutukluluk Süresinin Hesaplanmasına İlişkin Değerlendirmeler”, Ankara Barosu Dergisi, 2010(4), ss. 181-187.

ÖZBEK, V. Ö., DOĞAN, K., BACAĞSIZ, P., 2020. Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Baskı, Seçkin, Ankara.

ÖZTÜRK, B., TEZCAN, D., ERDEM, M. R., SIRMA GEZER, Ö., SAYGILAR KIRIT, Y. F., ALAN AKCAN, E., ERDEN TÜTÜNCÜ, E., ÖZAYDIN, Ö., ALTINOK VİLLEMİN, D., TOK, M. C., 2020. Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku Ders Kitabı, 7. Baskı, Seçkin, Ankara.

ŞAHİN, C., GÖKTÜRK, N., 2020. Ceza Muhakemesi Hukuku -I-, 11. Baskı, Seçkin, Ankara.

ŞEN, E. “Tutuklama Tedbiri Önerisi”, <http://t24.com.tr/yazi/tutuklama-tedbiri-onerisi/5121> (29.11.2020).

TEZCAN, D., ERDEM, M.R., SANCAKDAR, O., ÖNOK, R. M., 2014. İnsan Hakları El Kitabı, 5. Baskı, Seçkin, Ankara.

YENİSEY, F., NUHOĞLU, A., 2020. Ceza Muhakemesi Hukuku, 8. Baskı, Seçkin, Ankara.

YENİSEY, F., NUHOĞLU, A., ÇULHA, R., DEMİRAĞ, F., OKTAR, S., TEZCAN, D., 2017. Ceza Muhakemesi Hukuku Başvuru Kitabı, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İstanbul.